

Нестор Т.І.,
ЗВО «Університет Короля Данила»
Науковий керівник: Бабецька І.Я.,
к.ю.н.
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Особливе місце в суспільному та особистому житті громадян займає власність. Практично кожна людина протягом життя стикається з тією чи іншою проблемою, пов'язаною з майном. Крім того, власність є основою забезпечення життєдіяльності економіки країни та гарантією існування та розвитку всього суспільства.

Воєнний стан - не виняток, адже його запровадження порушує права людини та обмежує її свободу. А це є підставою для виникнення нових цивільних правовідносин, оскільки завдається шкода майну та неможливість виконання фізичними чи юридичними особами своїх зобов'язань. Нормативно-правові акти Цивільного Кодексу України передбачають, що права і свободи особи є невід'ємною частиною її існування, а тому потребують належного захисту при їх порушенні.

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1].

Статтею 41 Конституції України визначено, що «ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану» [2].

Під час дії воєнного стану передбачена можливість:

- примусового відчуження майна з попереднім повним відшкодуванням його вартості або з наступним повним відшкодуванням його вартості;
- вилучення майна без відшкодування вартості такого майна.

Також, варто зауважити, що порядок примусового відчуження та вилучення майна в умовах військового стану регулюється:

- Законом України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17.05.2012 р. №4765-VI, який визначає механізм передачі, примусового відчуження або вилучення майна у юридичних та фізичних осіб для потреб держави в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану.

- Порядком розгляду заяв та здійснення виплат для наступної повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2012 р. № 998, який визначає механізм прийняття, розгляду заяв та здійснення виплат для наступної повної компенсації за майно, примусово відчужене в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану.

При цьому, варто відрізнити поняття відчуження та вилучення майна.

Відповідно до Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану»:

- примусове відчуження майна - позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або комунальній власності та яке переходить у власність держави для використання в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості;

- вилучення майна - позбавлення державних підприємств, державних господарських об'єднань права господарського відання або оперативного управління індивідуально визначеним державним майном з метою його передачі для потреб держави в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану [3].

Таким чином, примусове відчуження майна може відбуватися за рахунок приватного та комунального майна з подальшою компенсацією його вартості, а вилучення відбувається виключно за рахунок державного майна та без відшкодування вартості такого майна.

Також, варто відмітити, що примусове відчуження або вилучення майна у зв'язку із запровадженням та виконанням заходів правового режиму воєнного стану здійснюється за рішенням військового командування, погодженим відповідно з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласною, районною, Київською чи Севастопольською міською державною адміністрацією або виконавчим органом відповідної місцевої ради.

Важливим є те, що про примусове відчуження або вилучення майна складається акт. Бланк акта про примусове відчуження або вилучення майна виготовляється за єдиним зразком, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

У разі відсутності особи, у якої відчужується або вилучається майно, або її законного представника під час складання акта про примусове відчуження або вилучення майна такий акт складається без її участі.

В акті має бути зазначено:

• назва військового командування та органу, що погодив рішення про примусове відчуження або вилучення майна, або військового командування чи органу, що прийняв таке рішення;

• відомості про власника (власників) майна;

• відомості про документ, що встановлює право власності на майно (у разі наявності);

• опис майна, достатній для його ідентифікації. Для нерухомого майна - відомості про місцезнаходження (адреса), для рухомого майна (наземні, водні та повітряні транспортні засоби) - відомості про реєстраційний номер транспортного засобу, марку, модель, номер шасі, рік випуску та інші реєстраційні дані;

• сума виплачених коштів (у разі попереднього повного відшкодування вартості майна) [3].

Компенсація за примусово відчужене майно в умовах правового режиму воєнного стану здійснюється:

• військовим командуванням чи органом, що прийняв рішення про таке відчуження, за рахунок коштів державного бюджету до підписання акта попереднім повним відшкодуванням його вартості;

• протягом п'яти наступних бюджетних періодів, правового режиму надзвичайного стану - протягом одного наступного бюджетного періоду після скасування правового режиму воєнного чи надзвичайного стану за рахунок коштів державного бюджету з наступним повним відшкодуванням його вартості.

Ч. 2 ст. 353 Цивільного кодексу України встановлює, що в умовах воєнного або надзвичайного стану майно може бути примусово відчужене у власника з наступним повним відшкодуванням його вартості, а у разі повернення майна особі у неї поновлюється право власності на це майно, одночасно вона зобов'язується повернути грошову суму або річ, яка була нею одержана у зв'язку з реквізицією, з вирахуванням розумної плати за використання цього майна [4].

Отже, підсумовуючи дане дослідження, можна сказати, що під час дії воєнного стану допускається обмеження прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, у тому числі шляхом примусового відчуження майна, що перебуває у приватній чи комунальній власності, у власність держави, необхідної відповідно до умов воєнного стану, а також через вилучення.

В умовах воєнного стану може застосовуватися лише процедура примусового відчуження приватного та комунального майна з компенсацією витрат, причому вилучення відбувається повністю за рахунок державного майна без відшкодування його вартості.

Рішення про примусове відчуження майна може прийняти виключно військове командування з погодженням з органом місцевого самоврядування в залежності від проведення бойових дій на цій території.

Така дія потребує документального оформлення:

• складання Акту про примусове відчуження або вилучення майна;

• проведення відповідної оцінки, згідно з вимогами діючого законодавства [3].

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12. 05. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
2. Конституція України від 28. 06. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96>
3. Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» від 17.05. 2012 р. №4765-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17>
4. Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>